

Det er særlig framstillinga av Quislings holdning til arbeiderklassen **Harald Børntson** angriper i sin omtale av Hans Fredrik Dahls Quisling-biografi.

BØKER

Hans Fredrik Dahl: Vidkun Quisling. En fører blir til. Aschehoug forlag 1991

MED LEKENDE letthet skiftet universitetsakademikerne i 1980-åra rolle fra å være «stormfugler for opprør til å bli et haleheng til jobbetidas japper. Marx var plutselig død – og dermed også helheten og sammenhengen i historie og samfunn. Under det flotte navnet postmodernisme proklamerte representantene for vitenskapen at historien var avløst av et kaos som bare kunne betraktes brokkesvis. Dette var den filosofiske utgaven av Carl I. Hagens og stadig flere politikeres sak-til-sak-linje, den ideologiske overbygningen over den enkelte spekulanter tilpassing til markedet. Den var ledsaget av at universitetene selv – på en ytterst dilettantisk måte – begynte å markedsføre seg overfor næringslivet og gjøre seg avhengig av sponsing. Med denne utviklingen ble det innen en videre akademisk løpebane særlig «trendy» å trække på arbeiderbevegelsen og sosialismen. Dette skjedde i første omgang i ly av liberalismens klassiske menneskerettigheter og rettstatlige prinsipper. Men også her viste det seg at veien fra «frihet» og kaos til «orden» er kort. Innen historieforskningen utviklet det seg for eksempel snart en retning som dels var inspirert av den tyske, såkalte revisjonistiske skolen. Denne retningen har foreløpig utmerket seg ved å være opplatt av å «forstå» fascismen og nazismen framfor å fordømme den, særlig som en nærmest naturlig – og i neste omgang forsværlig – reaksjon på bolsjevismen og Stalin.

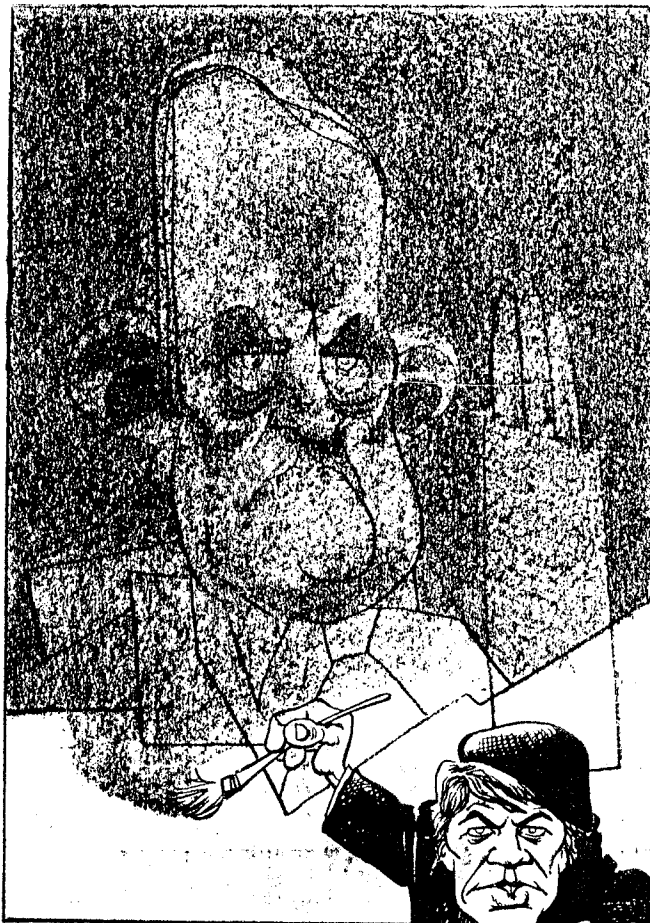
Montanus-logikk

En viktig del av «forståeliggjøringen» av fascismen og nazismen har bestått i å peke på likheter mellom disse bevegelsene og arbeiderbevegelsen – etter Erasmus Montanus-logikken om at siden verken mor Nille eller en stein kan fly, er mor Nille en stein. Øystein Sørensen gikk i spissen med bøkene *Fra Marx til Quisling* (1983) og *Hitler eller Quisling* (1989) og har i år fulgt opp med ei bok om overflatiske likheter mellom Nasjonal Samling og arbeiderbevegelsens sosialpolitikk. Resultatet blir både en tilforfatteliggjøring av de brune og de svarte bevegelsene og en sverting av arbeiderbevegelsen – alt etter hva en måtte foretrekke i syeblikket. En historiker som hittil ikke kan sies å ha tilhørt denne skolen, Tore Pryser, har i år bidratt med ei bok (*Arbeiderbevegelsen og Nasjonal Samling*) der han legger fram slike oppdagelser som at både Nasjonal Samling og Arbeiderpartiet var mot arbeidsløshet og gjeldstrykk, samt at den kommisariske LO-ledelsen gikk inn for den samme type storforbundsutvikling av LO som LO-ledelsen etter krigen har forfektet.

Verken Sørensen eller Pryser bryr seg særlig med å se på fascistenes og nazistenes tidvise, mer eller mindre «sosialistiske» propaganda i lys av situasjonsbestemte, taktiske behov. Det faller dem heller ikke inn på det generelle planet de beveger seg, blir alle katter grå – det vil si at ikke bare Nasjonal Samling og arbeiderbevegelsen blir det samme, men samtlige politiske partier og bevegelser.

Quisling-biografien

Hans Fredrik Dahl er selv den ledende innen den «revisjonistiske» skolen i Norge, og det første bindet av hans Quisling-biografi er det siste skuddet på skolens litterære stamme. Det store spørsmålet som massemedia høylytt stilte for boka kom ut, og som etter beste evne var prøvbert fram av den PR-bevisste mediaprofessoren, var om han i biografien ville «rehabiliter» Quisling. Svaret som de fleste anmeldere har gitt, er at det har Dahl heldigvis ikke gjort. Dette sier imidlertid mer om anmelderne enn om Dahls biografi. De er i dag, i 1991, i stand til å sveigede det meste, bortsett fra landsforræderiet fra og med 9. april 1940. De er spesielt ikke i stand til å se på Dahls framstilling av Quisling i forhold til arbeiderbevegelsen som en uholdbar rehabilitering.

Når alle katter blir grå

Dahl gjør et gjentatt, stort nummer av at Quisling ikke hentet sin politiske teori fra Italia eller Tyskland, men bygde den på eget selvstendig grunnlag. Akkurat som om dette skulle gjøre den noe bedre. Like interessert som at tanker og ideer fløt fram og tilbake over grensene, er nettopp det forhold at fascistiske og nazistiske teorier oppsto uavhengig av hverandre i forskjellige land og deler av verden i tida omkring første verdenskrig. En av de vesentlige forklaringene er at i dette tidsrommet ble det eldre tradisjonelle samfunnet for alvor klemt inne av en dominerende kamp mellom en utvokst moderne arbeiderbevegelse og en monopolistisk storkapital.

I stedet for i det hele tatt å drøfte slike forhold, hevder Dahl at Quisling i sitt første politiske program fra 1918 (som han grunnleggende alltid kom til å stå på) derimot var inspirert av bolsjevikenes sovjetssystem. Det var han nok, men åpenbart med den avgjørende forskjell – som Dahl ikke finner det verd å nevne – at mens de sovjetiske rådene var klasseorganer, var det Quislings program at de skulle være korporative klasseamarbeidsorganer av arbeidere og arbeidsgivere.

I likhet med Mussolini var Quisling samtidig imponert av bolsjevikenes organisatoriske og militære evner, rent teknisk sett. Også dette utnytter Dahl maksimalt til å slette ut det politiske gapet mellom kommunistisk klassekamp og fascistisk fornekning av klassemøtsetninger.

Ifølge Dahl hadde Quisling ikke bare affinitet til bolsjevismen, men var helt fra sin ungdom utproget arbeidervennlig. Det går mindre klart fram at denne vennligheten var av den gamle gode paternalistiske sorten, som alltid har tatt sikte på å forebygge arbeidernes selvstendige organisering og klassekamp. Så lenge klassemøtsetningene ikke hadde rasemessig grunnlag, var de ifølge Quisling kunstige og splittet den naturlige enheten og samholdet innen rasen. I stedet for å innnta en fiendtlig holdning til særlig nordiske arbeidere gjaldt det å vekke deres nasjonal- og rasebevissthet og forklare dem at de etter sin rase var født til å være overklasse i verden.

Etter hvert viste Quislings arbeidervennlighet seg da også i å bestå i et program for å knuse og forby ikke bare arbeidernes egne politiske partier, men også deres viktigste organer i kampen for sine elementære interesser, fagforeningene. Omkring 1930 førte arbeiderne i Norge avgjørende kamper – ikke minst i skogdistriktene – for retten til å organisere seg faglig og til selve grunnlaget for fagorganisasjonen, kollektive tariffavtaler. Dahl bryr seg ikke om å se Quisling og Nasjonal Samling som i vesentlig grad en reaksjon på den økende fagorganiseringsen i disse distriktene og ellers i mindre industri- og handelsbedrifter. I stedet slutter han seg til Quislings «arbeidervennlighet», særlig ved å stille spørsmålsteget ved om de bryggearbeiderne som utløste Menstad-slaget under storlockouten i

1931, kunne sies å være streikebrytere. nemlig uorganiserte og hadde tatt arbeid å tømme Hydros lagre som enkeltkontr. Men det var jo nettopp i spørsmålet om mannkontrakter eller kollektive tariffav den beinhardte kampen om fagorganisasjon være eller ikke være ble utkjempet.

Klima for rehabilitering

Når så godt som ingen anmeldere i dag som stusser over at Dahl på denne måte tar Quislings og den daværende fascistisk kelighetsoppfatning, er det vanskelig å li sette det i sammenheng med at Norge i ny kan oppvise 150-200000 arbeidsledig, eksplosiv økning i kontraktørvirksomhet direkte truer fagorganisasjonen og de ke avtalene. Den manglende reaksjonen t det færlige klimaet som den økonomiske arbeidsløsheten er i ferd med å skape. De anmeldere reagerer heller ikke på at i skriver Menstad-slaget som organiserte res brutale angrep på de «arbeidsvillige res beskyttere i statspolitiet.

Det er i slike perspektiver Dahls rel ring av Quisling ligger, og ikke i det v faktum at Quisling som daværende fors nister ikke tok initiativet til å sende mil Menstad. Det samme gjelder det berykte peroverfallet – på forsvarsministeren i kontor. Det ligger ingen rehabilitering Dahl gjør – å forsøke å sannsynliggjøre fallet faktisk fant sted og ble foretatt a etterretningsfolk. Derimot i å gå god for nytelse som Quisling gjorde av overfal forsøke å få gjennomslag for å illegalis den organiserte arbeiderbevegelsen – v ke mens han tiet om at han visste at det ner som sto bak.

Quisling, Dahl og Hagen

Dahls egen oppfatning av hva arbeider het er, kommer ikke minst fram i hans o Quislings senere program for lønnsopp med at Quisling ikke ville vite noe av, m om forby arbeidernes faglige hoveddorg var han og Nasjonal Samling også mot av sentrale tarifforhandlinger. Oppgør foregå på den enkelte bedrift uten inn ovenfra, og resultatet skulle bestemmes enkelte bedrifts lønnsnevne. Det er med a det vi i dag kjenner som Carl I. Hagens l litiatiske linje, Quisling gjorde seg til talsm og som Dahl i Quisling-biografien fy som spesielt arbeidervennlig. Ja, det «vennlig» at lokale tvister selvfølgelig ak bys å ende i konflikter. Dahl er imidertid slett ikke i stand til å se dette problemet. kjenner ikke forskjellen på tvister og kø men kaller en tvist for en konflikt. Så tært kan bare virkelige arbeidervenner i Quisling-biografien oppvise en lan flere eksempler på at Dahl rehabiliter ling ved å overta hans virkelighetsoppfa terminologi, og det ikke bare fordi tekst består i parafraaser over Quisling-utseg dokumenter. Et av de mest påfallende handlingen av den markerte stagnasjon i kegang som Nasjonal Samling opplevd med sommeren 1935. I likhet med Qui NS den gangen, spekulerer Dahl over ei ge årsaker – unntatt den ene, åpenbart men samtidig pinlige for NS: At Nygås med sin regeringsdannelse og krisefor Bondepartiet i mars samme år allerede v med å oppnå et av sine hovedformål, å i utradere den Quisling-ledeede norske fa og nazismen.

Kvaliteter

Når dette – som er det viktigste – er sagt legges til at det første bindet av Quisling fien også byr på stilistiske og innholds kvaliteter. Her skal bare framheves Dal esante analyse av Quislings utvikling tanker om et nytt korporativt styresett t ning for parlamentarismen. Den innb annet til å drøfte åpenbare berings med tenkingen innen de mer eller sy tiske, utenom-parlamentariske retning nen arbeiderbevegelsen og deres oppret ter annen verdenskrig av utenom-parl riske klasseamarbeidsorganer for det miske liv (det økonomiske samordning bransjerådene og produksjonsutvalgen kelig nok går Dahl ikke nærmere inn på rningspunktene. Men det kan også væ nok, for det er samtidig avgjørende fo mellom Quislings og arbeiderbevegelses rativismen.